

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en ändring av de bestämmelser i lagen om skuldsanering för privatpersoner som gäller gäldenärens skyldighet att betala mera av sina skulder med tilläggsinkomster som han eller hon förvärvat under betalningsprogrammet. Enligt förslaget skall tilläggsprestationsskyldigheten lindras så att gäldenären skall använda hälften av sina tilläggsinkomster för betalning av skulderna medan hälften avdelas för hans eller hennes egen användning. I propositionen in-

går också en översyn av andra bestämmelser i lagen om skuldsanering för privatpersoner som anknyter till förslaget om ändring av tilläggsprestation. Dessutom föreslås att en bestämmelse tas in i lagen om när böter som gäldenären har dömts till omfattas av skuldsanering.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Inledning	3
2. Nuläge.....	3
3. De föreslagna ändringarna	5
Tilläggsprestationsskyldighet.....	5
Bedömning av gäldenärens betalningsförmåga	7
Gäldenärens död.....	8
Böter som skuldsaneringsskuld.....	9
4. Propositionens konsekvenser	9
4.1. Konsekvenser för antalet skuldsaneringsärenden och för kostnaderna för skuldsanering	9
4.2. Konsekvenser för borgenärernas ekonomiska ställning och företagskonsekvenser.....	10
Konsekvenser för borgenärernas ställning	10
Företagskonsekvenser	10
4.3. Konsekvenser för gäldenärernas ställning.....	11
5. Beredningen av propositionen	11
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	12
DETALJMOTIVERING	13
1. Lagförslag	13
2. Ikraftträdande	15
3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	15
LAGFÖRSLAG	17
om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner	17
BILAGA	20
PARALLELLTEXTER	20
om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner	20

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Syftet med skuldsaneringen för privatpersoner är att rätta till den ekonomiska situationen för personer som råkat ut för svåra skuldproblem. I en skuldsanering fastställs för gäldenären ett betalningsprogram på viss tid som gäller hans eller hennes samtliga skulder. Gäldenären skall för betalning av sina skulder använda sin betalningsmån, med vilken avses skillnaden mellan hans eller hennes inkomster och oundgängliga utgifter. Gäldenärens övriga egendom än den som omfattas av bastyggheten realiseras och medlen används för betalning av skulderna.

Ett betalningsprogram tar oftast fem år i anspråk. Under de förutsättningar som bestäms i lagen kan betalningsprogrammet vara också kortare. Om gäldenären behåller sin ägarbostad, överstiger betalningsprogrammet fem år. Då gäldenären har slutfört sitt betalningsprogram befrias han eller hon slutligt från återstoden av sina skulder. Om gäldenärens ekonomiska situation konstant är så svag att han eller hon inte har någon betalningsmån överhuvudtaget, fastställs för gäldenären ett s.k. nollprogram. Ett nollprogram varar i fem år och sedan det har upphört befrias gäldenären från sina skulder i allmänhet utan några prestationer.

Det är möjligt att nedsätta den betalningsskyldighet som fastställts för gäldenären om gäldenärens betalningsförmåga väsentligt försämras eller om genomförandet av betalningsprogrammet på grund av hans eller hennes ändrade förhållanden blir oskäligt. Gäldenärens betalningsförmåga kan också bli bättre, varvid betalningsskyldigheten till borgenärerna kan ökas. Lagen ändrades vid ingången av februari 1997 och då intogs särskilda bestämmelser om tilläggsprestationsskyldigheten. I de ändrade bestämmelserna föreskrevs att gäldenären självmant skulle betala tre fjärdedelar av sina tilläggsinkomster till borgenärerna. Tidigare genomfördes ökningen av betalningsskyldigheten genom en ändring av betalningsprogrammet. Til-

läggsprestationsskyldigheten lindrades genom en lag som trädde i kraft vid ingången av år 2003 bl.a. på det sättet att gäldenären av de tilläggsinkomster som han eller hon förvärvat under programmet skall använda två tredjedelar, varvid en tredjedel tillfaller gäldenären. Gäldenären kan dock använda tilläggsinkomster för utgifter för inkomstens förvärvande och övriga oundgängliga utgifter som uppstått under betalningsprogrammet.

I propositionen föreslås en ytterligare lindring av tilläggsprestationsskyldigheten så att tilläggsinkomsterna fördelas jämt mellan borgenärerna och gäldenären. Förslaget syftar till att ytterligare sporra till skuldsanering. Propositionen grundar sig på det förslag som insolvensarbetsgruppen som utvärderat utvecklingsbehoven av insolvenssystem lagt fram (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2004:20).

2. Nuläge

Lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993), nedan skuldsaneringslagen, har varit i kraft från den 8 februari 1993. Angående skuldsanering beslutar domstol. Åren 1993—2004 har sammanlagt 81 000 privatpersoner ansökt om skuldsanering. Av ansökningarna har knappt 10 000 förkastats. En del av ansökningarna har återkallats eller lämnats därhän. Åren 1993—2004 har domstolarna fastställt nästan 63 000 betalningsprogram. Vid utgången av år 2004 har uppskattningsvis två tredjedelar av dessa program slutförts och en tredjedel är på hälft. Knappt fem procent av programmen har förfallit. Ett stort antal skuldsaneringar har också genomförts utanför domstolarna som frivilliga arrangemang.

En skuldsanering kan beviljas en insolvent gäldenär. Orsaken till insolvensen har vanligtvis varit att gäldenärens betalningsförmåga blivit svagare på grund av att företagsverksamhet upphört eller på grund av arbetslöshet eller en betalningsskyldighet på grundval av borgensansvar. I ca en tredjedel

av fallen har ansökan om skuldsanering i huvudsak berott på skuldsättning i den egna företagsverksamheten eller på borgensansvar som uppstått i en annan persons företagsverksamhet. Också andelen borgensförbindelser givna för privata skulder har varit betydande.

En skuldsanering avser en gäldenärs samtliga skulder som har uppstått innan skuldsaneringen inleddes. Den omständigheten i vilken mån skulderna i en skuldsanering måste sänkas eller på annat sätt regleras i betalningsprogrammet påverkas av gäldenärens betalningsförmåga och betalningsprogrammets längd. Betalningsprogrammets längd är i allmänhet fem år, men den betalningsskyldighet det omfattar kan i praktiken kräva en längre tid än detta. Betalningsprogrammet kan också vara kortare än fem år, om det är skäligt med beaktande av gäldenärens förhållanden, den tid som förflutit från skuldsättningen samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalt sina skulder innan betalningsprogrammet fastställdes eller hur han eller hon betalar dem med de medel som flyter in vid realiseringen av egendomen. Programmet kan vara längre än fem år, om gäldenären i skuldsaneringen behåller sin ägarbostad. Det är också möjligt att i vissa fall förlänga betalningsprogrammet med högst två år till förmån för privata borgenärer. Gäldenären befrias från de skulder som omfattas av betalningsprogrammet sedan han eller hon fullgjort den betalningsskyldighet som fastställts i betalningsprogrammet.

I skuldsaneringen fördelas gäldenärens betalningsmån för vanliga skulders del i förhållande till skuldernas storlek. Skulder med förmånsrätt är enbart underhållsbidrag till barn samt enligt prövning skulder som hänförs till gäldenärens oundgängliga levnads- eller boendekostnader. Om gäldenären behåller sin ägarbostad, används en del av betalningsmånen för betalning av de säkerhetsskulder som belastar bostaden.

Vid uträkningen av betalningsmånen eftersträvas förutsägbarhet i fråga om förändringarna i gäldenärens inkomster och utgifter den tid betalningsprogrammet pågår. Gäldenärens oundgängliga utgifter bedöms i sista hand av domstolen, men utgångspunkten är den nivå som definierats i justitieministeriets förord-

ning om grunderna för bedömning av en gäldenärs betalningsförmåga vid skuldsanering för privatpersoner (322/2001). Denna nivå överstiger i någon mån nivån för utkomststødet, men en gäldenärs utkomst under betalningsprogrammet är stram.

Om en gäldenärs betalningsförmåga långvarigt blir nedsatt medan betalningsprogrammet varar, kan hans eller hennes betalningsskyldighet under de förutsättningar som uppställs i lagen nedsättas.

Gäldenärens betalningsförmåga kan dock förbättras medan programmet varar, om hans eller hennes inkomster ökar eller gäldenären förmår minska sina utgifter. I betalningsprogrammet förordnas gäldenären att betala sina skulder med en del av sina tilläggsinkomster (*tilläggsprestationsskyldighet*). Detaljerade bestämmelser om tilläggsprestationsskyldigheten trädde i kraft den 1 februari 1997. För tillfället gäller de lindrigare bestämmelser om tilläggsprestationsskyldigheten som trädde i kraft vid ingången av år 2003.

Tilläggsprestationsskyldigheten kan uppstå på grundval av en prestation av engångsnatur som tillfaller gälden, t.ex. ett arv eller en ökning av inkomsterna. Om gäldenären får ett arv eller gåva som förbättrar hans eller hennes betalningsförmåga och vars belopp tillsammans med övriga prestationer överstiger 1 000 euro, skall gäldenären av detta belopp till sina borgenärer betala den del av de sammanlagda prestationerna som överstiger 1 000 euro.

Om gäldenärens nettoinkomster ökar med minst 817 euro i förhållande till de inkomster som antecknats i betalningsprogrammet, skall gäldenären för betalningen av sina skulder använda två tredjedelar av det belopp med vilket ökningen överstiger 817 euro. Om gäldenären dock har behövt också det överstigande beloppet till oundgängliga utgifter för tilläggsinkomstens förvärvande eller till sina övriga oundgängliga utgifter behöver gäldenären inte till denna del använda tilläggsinkomsterna för betalning av sina skulder. Penningbeloppet för tilläggsprestationsskyldigheten justeras årligen genom ett beslut av justitieministeriet så som anges i lagen om folkpensionsindex (456/2001).

Betalningstidpunkten för tilläggsprestationerna bestäms i betalningsprogrammet.

Tilläggsprestationsskyldighet som grundar sig på tilläggsinkomster skall fullgöras inom de tre första månaderna av det följande kalenderåret. Tilläggsprestationerna för det år under vilket betalningsprogrammet löper ut skall dock betalas inom tre månader efter det att betalningsprogrammet har slutförts. I betalningsprogrammet kan bestämmas närmare om betalningen av tilläggsprestationer för att exempelvis undvika mycket små engångsprestationer.

Eftersom tilläggsprestationerna betalas till borgenärerna utan domstolsförfarande finns det inte tillgång till statistiskt material om de belopp som i enlighet med betalningsprogrammet influerar till borgenärerna i form av tilläggsprestationer. På begäran av justitieministeriet har Bankföreningen i Finland och Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry tillställt ministeriet sina uppskattningar om de tilläggsprestationer som influerar på grundval av de ändrade bestämmelser som trädde i kraft år 2003. Inte heller borgenärerna har en exakt uppföljning av hur mycket tilläggsprestationer som flyter in genom varje program. På grundval av de presenterade uppskattningarna kan man för år 2004 anföra följande kalkyl. Enligt Statistikcentralen fanns det uppskattningsvis 18 000 gällande betalningsprogram. För vart och ett program (5 år) influerar några tusen euro till borgenärerna som tilläggsprestationer, varför det årliga beloppet är ca en femtedel av detta. Årligen betalar alltså gäldenärerna några hundra euro som tilläggsprestationer. Gäldenärerna har i medeltal 60 000 euro i skulder (median), av vilket belopp under betalningsprogrammet (5 år) som prestationer flyter in 10 procent (6 000 euro). Som tilläggsprestationer flyter åter under betalningsprogrammet in ca hälften av beloppet för prestationerna (3 000 euro). Årligen flyter alltså genom ett program 600 euro in som tilläggsprestationer och genom samtliga gällande program ca 11 miljoner euro. I en del av nollprogrammen flyter det inte heller in några tilläggsprestationer.

Om gäldenären inte betalar till borgenärerna tilläggsprestationer, kan en borgenär hos domstolen göra en ansökan och på detta sätt få en utsökningsgrund för prestationen. Borgenärens ansökan kan prövas först när betal-

ningsprogrammet löpt ut. Ansökan skall göras utan obefogat dröjsmål. När två år har förflutit från det att betalningsprogrammet slutfördes kan ansökan inte längre göras.

Den ovan refererade tilläggsprestationsskyldigheten grundar sig på att gäldenärens betalningsmån är bättre än vad som kunnat förutses vid uppgörandet av betalningsprogrammet. Om gäldenären väsentligen och utan godtagbar orsak har försummat att iaktta betalningsprogrammet eller sin övriga skyldighet att medverka, kan domstolen bestämma att betalningsprogrammet förfaller. Gäldenärens betalningsskyldighet återgår då till vad den skulle ha varit utan skuldsanering. Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla skall göras senast två år efter att betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet har uppfyllts.

Ansökningarna om fastställande av tilläggsprestationer och att betalningsprogrammet skall förfalla skall göras inom särskilda tider som föreskrivits i skuldsaneringslagen. En borgenär kan inte gå miste om sina rättigheter på den grund att dennes fordran under mellantiden eventuellt kan anses ha preskriberats. En fordran som inte i betalningsprogrammet har fastställts att skall betalas av gäldenären ändras så att den inte förfaller och så den blir villkorlig. Betalningsprogrammet är till denna del inte heller en utsökningsgrund. På det sätt som framgår av 17 § 2 mom. i lagen om preskription av skulder hotas av preskription endast förfallna enskilda betalningar på grundval av betalningsprogrammet. En borgenär behöver alltså inte vidta åtgärder i syfte att avbryta preskriptionen enbart för att bevara sin rätt att yrka på tilläggsprestationer eller på att betalningsprogrammet skall förfalla.

År 2003 gjordes hos domstolarna 139 ansökningar om fastställande av tilläggsprestationer, år 2004 gjordes 247 ansökningar och fram till utgången av september 2005 hade 131 ansökningar gjorts. Största delen av ansökningarna har bifallits helt eller delvis.

3. De föreslagna ändringarna

Tilläggsprestationsskyldighet

Tilläggsprestationssystemet följer skuldsa-

neringens grundprincip om att en gäldenär för att bli kvitt sina skulder skall använda hela sin betalningsförmåga för betalning av skulderna. Genom tilläggsprestationsskyldigheten beaktas att gäldenärens betalningsförmåga under betalningsprogrammets gång kan visa sig vara väsentligt mycket bättre än vad som kunde bedömas då betalningsprogrammet fastställdes. Då är det skäligt att gäldenären betalar en större del av sina skulder än vad han eller hon vid fastställandet av betalningsprogrammet bedömdes kunna betala. Tilläggsprestationsskyldigheten förebygger också missbruk. Om det inte finns någon tilläggsprestationsskyldighet eller om den är mycket lindrig, kan det leda till att gäldenärerna ser till att deras inkomstnivå är så låg som möjligt när betalningsprogrammet skall fastställas. Om förbättringen av arbetsförmågan inte beaktas, kan de belopp som inflyter till borgenärerna bli så små att tilltron till systemet blir lidande.

Avsikten har varit att systemet med tilläggsprestationer skall fungera så att en relativt liten höjning av inkomstnivån inte leder till tilläggsprestationer. Målet var att en inkomstökning som beror på den allmänna löneutvecklingen och förändringar i beskattningen inte i sig skall leda till tilläggsprestationsskyldighet. Av denna orsak bestämdes år 2003 att den tilläggsinkomst som medför tilläggsprestationsskyldighet är 800 euro vilket belopp årligen justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex. För år 2006 har beloppet på grundval av indexjusteringar stigit till 817 euro (justitieministeriets beslut 918/2005). Om betalningsprogrammet görs upp för en gäldenär som lyfter regelbunden lön eller pension genom att uppskatta att gäldenärens inkomster i någon mån årligen ökar, skall tilläggsprestationer i allmänhet inte betalas.

Målet med tilläggsprestationssystemet är dock också att sporra gäldenären att skaffa tilläggsinkomster med motivet att en del av inkomsterna får användas av honom eller henne. Beloppet för tilläggsprestationen räknas ut så att gäldenären får behålla en tredjedel av det belopp som överskrider 817 euro och att till borgenärerna inbetalas två tredjedelar.

Gäldenären är av sina tilläggsinkomster

inte skyldig att för betalning av sina skulder använda den del det belopp som överskrider 817 euro och som han eller hon nödvändigt har behövt till utgifter för inkomstens förvärvande eller till sina övriga utgifter. Bestämmelsen innebär att ökningen av gäldenärens nödvändiga utgifter inverkar på de belopp som skall betalas till borgenärerna som tilläggsprestationer i de fall då den del av tilläggsinkomsterna som överstiger 817 euro och som gäldenären får behålla, dvs. det belopp som överstiger 817 euro ökat med en tredjedel av 817 euro inte räcker till för att täcka de ökade kostnaderna.

En bedömning av skuldsaneringen i praktiken har gjorts av en arbetsgrupp inom justitieministeriet vars uppgift var en utvärdering av utvecklingsbehoven av insolvenssystemen (arbetsgruppsbetänkande 2004:20). Som en allmän bedömning konstaterade arbetsgruppen att skuldsaneringen för tillfället fungerar bra. Arbetsgruppen hörde representanter för gäldenärerna och skuldrådgivarna och dessa kände inte till några särskilda olägenheter i systemet. Enligt arbetsgruppen kan skuldsaneringen i en internationell jämförelse anses som skälig för gäldenären.

Arbetsgruppen hade till uppgift att granska våra insolvenssystem särskilt med hänsyn till företag och företagens verksamhetsförutsättningar. Arbetsgruppen ansåg att det ur företagens borgenärs och företagens egen synvinkel är eftersträvänsvärt att en företagare reder ut sitt skuldansvar och att svåra skuldproblem kan klaras upp på ett behärskat sätt genom en frivillig eller lagreglerad skuldsanering. Enligt arbetsgruppen har en gäldenär som ägnar sig åt företagsverksamhet ofta möjligheter att förbättra sin inkomstnivå, och mot detta strävar en företagare i allmänhet. För att förbättra sin inkomstnivå måste en företagare i allmänhet göra långa dagar och också i övrigt pruta på sin fritid. Om av de tilläggsinkomster som en företagare med hårt arbete förtjänat största delen går till betalning av gamla skulder, kan det saknas motivation för att utveckla och eventuellt utvidga verksamheten. För att undvika betalningen av gamla skulder och förbättra sin egen ekonomiska situation kan en företagare också tänkas försöka skaffa inkomster på den gråa marknaden.

Arbetsgruppen ansåg det motiverat att öka incitamentet vid skuldsanering på ett sådant sätt att också företagare kan uppleva arrangementet mera lockande än för tillfället. Incitamentet kan enligt arbetsgruppens uppfattning ökas genom en ändring av tilläggsprestationssystemet t.ex. så att gäldenären alltid själv får behålla hälften av de tilläggsinkomster han eller hon förvärvar. Ändringen kan för sin del främja intresset för att bli företagare.

Största delen av dem som gav ett yttrande förhöll sig positivt till arbetsgruppens förslag eftersom de bedömde att ändringen bättre än för tillfället sporrar gäldenärerna till att skaffa tilläggsinkomster.

I statsrevisorernas ställningstagande om förfaranden vid skuldhantering och betalningsstörningar (Statsrevisorernas berättelse 2005) förs fram att en företagare som misslyckats ofta drabbas av ett långvarigt personligt skuldansvar. Enligt statsrevisorerna bör skuldsaneringen ”utvecklas i en riktning som alltmera närmar sig ett likvidationsförfarande så att det betalningsprogram som gäller resterande skulder och betalningsbeloppen sporrar gäldenärerna att öka sina inkomster och inleda nytt företagande”.

I propositionen föreslås att tilläggsprestationsskyldigheten i enlighet med arbetsgruppens förslag lindras så att gäldenären får behålla hälften av de inkomster som han eller hon skaffar under betalningsprogrammet. Gäldenärens vilja att under betalningsprogrammet förbättra sin ekonomiska situation genom att söka sig till arbete eller byta arbetsplats eller utveckla en företagsverksamhet kan ökas också om kostnaderna för arbetsresor och andra av arbetet föranledda omedelbara kostnader som gäldenären själv skall betala får dras av från tilläggsinkomsterna först. I propositionen föreslås att vid uträkning av tilläggsprestationsskyldigheten från tilläggsinkomsterna först dras av de kostnader som inte har beaktats i betalningsprogrammet och som omedelbart har föranletts av förvärv av tilläggsinkomster. Övriga eventuella utgifter som inte förutsetts i betalningsprogrammet skall fortfarande betalas av den del av tilläggsinkomsterna som gäldenären får behålla.

För uträkning av tilläggsprestationerna har

fastställts en blankett som måste omarbetas om förslaget blir verklighet. Om gäldenären inte med hjälp av blanketten lyckas räkna ut beloppet för sina tilläggsprestationer, kan han eller hon be om hjälp med detta av den kommunala ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen.

Ibland måste flere års tilläggsprestationer redas ut om gäldenären underlåtit att betala dem eller om det råder oklarhet om prestationsskyldighetens storlek. I dessa fall har det inte ansetts vara nödvändigt att förordna en utredare. I propositionen föreslås dock att en utredare skall kunna förordnas om det finns särskilda skäl för det. Detta förslag syftar till att minska på särskilt domstolarnas arbetsmängd i fall då frågan om betalningsskyldigheten är exceptionellt besvärlig och antalet borgenärer stort. Kostnaderna för användningen av en utredare skall i allmänhet betalas av gäldenären. Av statens medel betalas kostnaderna endast till den del som beloppet för dem överskrider gäldenärens betalningsmån under fyra månader.

Bedömning av gäldenärens betalningsförmåga

Gäldenärens betalningsförmåga bedöms vid skuldsanering genom att beakta gäldenärens tillgångar, inkomster och förvärvsmöjligheter samt oundgängliga levnadskostnader, underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på gäldenärens ekonomiska ställning (4 § 1 mom.). Närmare bestämmelser om grunderna för bedömning av en gäldenärs betalningsförmåga ingår i justitieministeriets nämnda förordning 322/2001. Förordningens centrala betydelse ligger i att i den ingår bestämmelser om de penningbelopp som vid skuldsanering kan anses som godtagbara som gäldenärens oundgängliga levnadskostnader. Domstolen kan enligt prövning avvika från förordningens penningbelopp. Penningbeloppen i förordningen justeras årligen så att förändringar i levnadskostnaderna beaktas. Justeringen sker så som anges i lagen om folkpensionsindex. På samma grund justeras också beloppen för grunddelen enligt lagen om utkomststöd (1412/1997).

En justering av beloppen i förordningen

skulle i skuldsanering leda till oändamålsenliga kalkyler, om inte beloppen i samband med justeringen skulle avrundas till en exakthet om en hel euro. Det föreslås nu att lagen kompletteras med en bestämmelse om hur avrundningen skall genomföras. I propositionen föreslås att avrundningen alltid skall ske till följande hela euro. På detta sätt sker avrundningen till gäldenärens fördel. Detta kan anses motiverat på grund av de små beloppen. Att genomföra förhöjningarna på ett för gäldenären förmånligt sätt kan inte anses vara av någon särskild betydelse för borgenärerna. När betalningsmånen räknas ut beaktas gäldenärens oundgängliga utgifter i allmänhet till sitt belopp vid tidpunkten i fråga. De ökade levnadskostnaderna kan gäldenären täcka med den del av sina tilläggsinkomster som han eller hon får behålla. Om gäldenärens inkomster inte förändras eller sjunker, kan betalningsskyldigheten nedsättas enbart om nedgången av betalningsförmågan är väsentlig. Den omständigheten att gäldenärens oundgängliga utgifter då beaktas så stora som de enligt förordningen är har vid nedsättning av betalningsskyldigheten endast en marginell betydelse.

Gäldenärens död

Med tanke på gäldenärens död intogs i lagen en särskild bestämmelse (43 a §) som trädde i kraft den 1 februari 1997. Huvudregeln är att betalningsprogrammet förfaller om gäldenären dör under betalningsprogrammet. Detta sker direkt med stöd av lagen. Skulderna skall vid dödsfall beaktas enligt de villkor som hade iakttagits utan en skuldsanering. För tiden som betalningsprogrammet varar löper dock ingen dröjsmålsränta.

I de situationer där gäldenären behållit sin ägarbostad ingår i lagen möjligheten att den efterlevande maken och barnen kan fortsätta betalningsprogrammet och på detta sätt behålla bostaden. Domstolen kan på ansökan av dödsbodelägarna bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. En förutsättning för detta är att den efterlevande maken eller ett barn till den avlidne fortsättningsvis stadigvarande bor i denna bostad, som är nödvändig för

dem, och att dödsbodelägarna gör sannolikt att betalningsprogrammet inte kommer att försummas.

Den nuvarande regleringen lämpar sig inte längre för en skuldsanering i vilken man genom tilläggsprestationssystemet önskar aktivera gäldenären att under betalningsprogrammet förbättra sin ekonomiska situation. Incitamentet är inte tillräckligt effektivt, om den egendom som gäldenären skaffat med sina tilläggsinkomster eller sparmedel används för betalning av skulder om gäldenären dör under betalningsprogrammet. Av den orsaken föreslås i propositionen en upphävning av bestämmelsen om att betalningsprogrammet förfaller om gäldenären dör under betalningsprogrammet. Ett genomförande av förslaget innebär en återgång till det rättsläge som rådde innan lagen år 1997 kompletterades med bestämmelserna i fråga.

Enligt förslaget förfaller inte betalningsprogrammet ens då gäldenären behållit sin ägarbostad. Det gällande systemet har tagit fasta på att trygga gäldenärens familjs bostad som också skyddas för det fall att gäldenären dör. Det är möjligt att behålla bostaden endast om bostaden är nödvändig för den efterlevande maken eller ett barn. Eftersom man för att öka incitamentet i skuldsanering föreslår att den egendom som den avlidne skaffat under betalningsprogrammet inte skall användas för betalning i högre grad än han eller hon förpliktats till i betalningsprogrammet är en skillnad mellan olika slags betalningsprogram inte motiverad. Borgenärerna är berättigade att från dödsboet få de prestationer som gäldenären förpliktats till i betalningsprogrammet också då gäldenären haft en ägarbostad. Om dödsbodelägarna inte klarar av gäldenärens betalningsprogram eller inte önskar behålla bostaden, skall från bostadens försäljningspris först betalas pantskulderna i sin helhet, också till den del pantskulderna behandlats som vanliga skulder. Detta följer de regler som också i övrigt tillämpas i skuldsanering vad gäller behållande av ägarbostad och realisering av egendom. Dessutom betalas av de vanliga skulderna det belopp som gäldenären skulle betala enligt betalningsprogrammet.

Eftersom enligt förslaget betalningsprogrammet oberoende av gäldenärens död skall

förbli i kraft tas gäldenärens skulder i bokredningen upp till det belopp som av dem enligt betalningsprogrammet fortfarande är obetalt. På samma sätt skall alltså förfaras också i den situation där gäldenären behållit sin ägarbostad.

Böter som skuldsaneringsskuld

Skuldsaneringen omfattar de skulder för vilka grunden har uppkommit innan domstolen beslutar om inledande av skuldsaneringen. Frågan om en bötesfordran har uppstått vid gärningstidpunkten för ett brott eller då böterna döms ut är oklar. Det har veterligen angående frågan inte uppstått någon rättspraxis.

I lagen föreslås en klarläggande bestämmelse enligt vilken böter omfattas av skuldsaneringen, om böterna dömts ut för en gärning som gäldenären gjort sig skyldig till innan en skuldsanering inleddes. Ett gemensamt bötesstraff skall omfattas av skuldsaneringen, om någon av gärningarna har begåtts innan en skuldsanering inleddes. Enligt samma grund skall en skuldsanering omfatta också de påföljder i pengar som avses i 1 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

Skulderna i en skuldsanering bestäms också i allmänhet enligt när grunden för dem har uppkommit. Bestämmelsen motsvarar dessutom vad som föreskrivits om samfundsbot som t.ex. en juridisk person döms till (RP 95/1993 rd). Grunden för samfundsboten anses ha uppkommit genom den juridiska personens underlåtelse eller genom ett brott som någon begår.

Om gäldenären gör sig skyldig till ett brott efter det att betalningsprogrammet fastställts, kan böterna på grundval av brottet drivas in i normal ordning. Böter kan också omvandlas till fängelsestraff. En verkan av att skuldsanering inleds är enligt 18 § 3 mom. att verkställigheten av ett förvandlingsstraff för böter inte får inledas. Verkställighetsförbudet gäller enbart sådana böter som omfattas av skuldsaneringen. Bestämmelsen har beaktats också i de bestämmelser i lagen om verkställighet av böter vilka gäller förbud mot att verkställa stämning till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff (24 § 2 mom.).

Om gäldenären under betalningsprogrammet döms till böter för en gärning som begåtts innan skuldsaneringen inleddes, kan böterna intas i programmet på samma sätt som en annan skuld som inte har beaktats i programmet (44 § 1 mom. 3 punkten).

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Konsekvenser för antalet skuldsaneringsärenden och för kostnaderna för skuldsanering

En ökning av incitamentet för skuldsanering kan i någon mån tänkas öka antalet av dem som ansöker om skuldsanering. Detta gäller de gäldenärer som underlåtitt att ansöka om skuldsanering på grund av att gäldenären måste inta en stram hushållning för att klara av betalningsprogrammet. Ett sådant intresse kan finnas särskilt bland sådana personer som blivit skuldsatta i sin företagsverksamhet och som fortfarande bedriver näringsverksamhet. Om gäldenärens skulder är så gamla att indrivningen av skulderna på grund av utsökningens tidsbundenhet upphör vid ingången av mars 2008 eller snart därefter, söker sig gäldenärerna sannolikt inte till skuldsanering. Reformens verkningar för antalet sökande av skuldsanering torde därför vara små, fastän antalet personer som på grund av recessionen är överskuldsatta och fortfarande står utanför skuldsanering uppgår till några tiotusen.

I framtiden torde det lindrigare innehållet i tilläggsprestationsskyldigheten verka så att skuldsanering söks vid en tidigare tidpunkt i situationer där gäldenären sedan företagsverksamheten har upphört personligen blivit med ansvaret för skulder som han eller hon inte klarar av. Då gäldenärens ekonomiska situation stabiliseras och han eller hon inleder t.ex. ny företagsverksamhet, erbjuder en skuldsanering ett mera sporrande sätt för att bli kvitt skulderna inom en relativt kort tid. Antalet sökande av skuldsanering har de senaste åren uppgått till ca 3 000—4 000 per år. Detta antal förväntas dock inte öka som en följd av de föreslagna ändringarna.

Statens utgifter på grund av företagssanering kan tänkas öka i någon mån på grund av

att det i ett ärende som gäller tilläggsprestationer skall vara möjligt att förordna en utredare. Förslagets kostnadsverkningar är dock små eftersom en utredare skall kunna förordnas enbart av särskilda skäl och gäldenären själv i första hand skall vara skyldig att betala utredarens kostnader. Antalet ärenden av detta slag har också varit litet och det finns inte skäl att räkna med en ökning.

Ändringsförslaget om böternas ställning har inte betydande ekonomiska konsekvenser.

4.2. Konsekvenser för borgenärernas ekonomiska ställning och företagskonsekvenser

Konsekvenser för borgenärernas ställning

Det år 2003 reviderade systemet med tilläggsprestationsskyldighet har varit i kraft en kort tid och det saknas statistiska uppgifter om dess verkningar på de belopp som flyter in till borgenärerna. Då tilläggsprestationssystemet lindrades vid ingången av år 2003 bedömdes det i propositionen att lindringarna i någon mån kan minska de belopp som flyter in till borgenärerna. Betydelsen av tilläggsprestationsskyldigheten bedöms dock såväl i Bankföreningens i Finland som i Suomen Perimistöimistöjen Liittos ställningstaganden som avsevärd. Enligt Bankföreningens i Finland uppskattning betalar så mycket som 60 procent av gäldenärerna tilläggsprestationer. Suomen Perimistöimistöjen Liittos bedömning av det influtna beloppet för tilläggsprestationer grundar sig den tilläggsprestationsskyldighet som uppkommit före år 2003. Suomen Perimistöimistöjen Liitto meddelar att det enligt de stickprovstuderingar indrivningsföretagen utfört flyter in tilläggsprestationer i mera än 60 procent av fallen och att beloppet av tilläggsprestationerna utgör mera än 60 procent av beloppet enligt det ursprungliga betalningsprogrammet. Också en del av de gäldenärer som fått ett nollprogram betalar tilläggsprestationer. Borgenärernas bedömningar har refererats också i avsnitt 3.

Propositionen syftar till att en lindring av tilläggsprestationsskyldigheten skall sporra

gäldenärerna till att förbättra sin betalningsförmåga vilket i sig är ägnat att öka det belopp som inflyter till borgenärerna. På de influtna beloppen av tilläggsprestationerna inverkar vid sidan av gäldenärernas egna åtgärder också den allmänna inkomstutvecklingen och sysselsättningsläget vilka då de försvagas kan verka i motsatt riktning. Av denna orsak går det inte att göra en bedömning av om de influtna beloppen till borgenärerna ändras jämfört med att tilläggsprestationssystemet inte lindras. Sannolikt är att förändringarna i vart fall är små.

Företagskonsekvenser

Skuldsanering är en etablerad del av vår rättsordning. Den påverkar bland annat ställningen hos ett företag i egenskap av borgenär och en företagare i egenskap av gäldenär. En gäldenärs insolvens och dess följder inverkar på olika sätt på företagets verksamhetspraxis, bl.a. på användningen av kontanthandel och kredithandel samt på säkerhetspraxis. Att en gäldenärs betalningsskyldighet bestäms genom en skuldsanering är en av de faktorer som företagen måste beakta i sin verksamhet. En ändring av tilläggsprestationsskyldigheten torde inte ensam kunna medföra förändringar i företagets verksamhetspraxis jämfört med nuläget.

Ett av syftena med propositionen är att utredningen av svåra skuldproblem som en företagare råkar i skall ske i en frivillig eller lagreglerad skuldsanering. Genom en ökning av skuldsaneringens sporrande verkningar är det möjligt att medverka till att överskuldsatta företagare söker sig till skuldsanering. Skuldsanering kan beviljas också en gäldenär som bedriver företagsverksamhet, och en gäldenär som t.ex. förvärvsarbetat kan under betalningsprogrammet börja som företagare. Genom en lindring av tilläggsprestationssystemet går det att främja en företagares möjlighet att förbättra sin ekonomiska situation, om han eller hon lyckas i sin företagareverksamhet och kan öka sina egna inkomster. På detta sätt kan alltså propositionen ha en effekt som sporrar till företagande. Då en företagare söker sig till skuldsanering i vilken han eller hon får hälften av sina tilläggsinkomster för eget bruk, kan propositionen

också för sin del förebygga den grå ekonomin. En vanlig orsak till att skaffa sig inkomster inom den grå ekonomin är att undvika skuldansvar.

4.3. Konsekvenser för gäldenärernas ställning

Ändringsförslagen som avser tilläggsprestationsskyldigheten stärker ställningen för en gäldenär som följer betalningsprogrammet, om gäldenären har möjlighet att öka sin betalningsförmåga. Eftersom gäldenären har möjlighet att för egen del få hälften av sina tilläggsinkomster är systemet ägnat att öka gäldenärernas motiv för att skaffa sig ett arbete eller bli företagare.

5. Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte i augusti 2004 en arbetsgrupp för att utreda behoven av att utveckla våra insolvenssystem med avseende på befrielse från skuldansvar och skyddet av den egna bostaden. Tillsättandet av arbetsgruppen anknöt till statsminister Vanhanens regerings politikprogram för företagsamhet. Arbetsgruppen hade som uppgift att utifrån bl.a. erfarenheterna av skuldsanering för privatpersoner, den internationella utvecklingen samt ovan angivna utredningar bedöma om det finns skäl till att underlätta en befrielse från skuldansvar och på vilket sätt det då vore mest ändamålsenligt att utveckla våra insolvenssystem. Saken skulle betraktas särskilt med hänsyn till företagens och företagarnas verksamhetsförutsättningar. Arbetsgruppen hade som uppgift att också granska användningen av den egna bostaden som säkerhet och möjligheten att skydda bostaden vid en insolvenssituation.

Arbetsgruppens betänkande blev färdigt i december 2004. Enligt arbetsgruppen skall i Finland inte skapas ett system enligt vilket en gäldenär genom att överlåta sin egendom för betalning av sina skulder skall kunna befria sig från skuldansvar utan att han eller hon överhuvudtaget skall svara för sina skulder med kommande inkomster. En överföring av ägarbostaden att omfattas av det s.k. skydda-

de beloppet skall inte heller genomföras och inte heller skall pantsättningen av bostaden som säkerhet för skulder begränsas. Enligt arbetsgruppens åsikt är det nödvändigt att som insolvensmetoder för privatpersoner bevara såväl konkurs som skuldsanering. Skuldsaneringslagstiftningen kan utvecklas så att gäldenärens skyldighet att betala sina skulder med inkomster som ökat under betalningsprogrammet lindras. Arbetsgruppen konstaterade också att ställningen hos de skuldsatta privatpersonerna och särskilt de privatpersoner som skuldsatts i företagsverksamhet kan förbättras utan ändringar i lagstiftningen med förvaltningsrelaterade åtgärder samt med medverkan från organisationer och andra aktörers sida.

Justitieministeriet begärde utlåtande av 74 myndigheter och samfund, av vilka 54 kom in med ett svar. Dessutom kom det in ett utlåtande utan begäran. Av utlåtandena har gjorts ett sammandrag (Utlåtanden och utredningar 2005:19).

Remissinstanserna ansåg allmänt att en utredning av utvecklingsbehoven för insolvenssystemen var nödvändig. Nästan alla remissinstanser var av samma åsikt som majoriteten av arbetsgruppen om att lagstiftningen inte skall utvecklas i den riktningen att en gäldenär skall kunna bli kvitt sitt skuldansvar enbart genom att överlåta sin egendom till sina borgenärer utan att han eller hon alls skall svara för sina skulder med sina inkomster. Inte en enda av remissinstanserna förhöll sig positivt till ett förbud mot att realisera ägarbostaden eller till pantsättningsbegränsningar i fråga om den. Största delen av remissinstanserna understöder att skuldsaneringslagstiftningen utvecklas så att gäldenären i en skuldsanering skall få behålla en större del av sina tilläggsinkomster som förvärvats under betalningsprogrammet än för tillfället. Samtliga remissinstanser som tagit ställning i ärendet anser det nödvändigt att få mera information om medlen för att lösa skuldproblem.

Denna proposition grundar sig i fråga om tilläggsprestationsskyldigheten på insolvensarbetsgruppens betänkande. Dessutom föreslås en ändring av bl.a. bestämmelserna om verkningarna av gäldenärens död under betalningsprogrammet. I februari 2006 ordna-

des därför ett diskussionsmöte vid vilket utkastet till förslaget till lag om ändring av skuldsanering för privatpersoner som ingår i propositionen behandlades. Dessutom gavs de hörda möjlighet att ge ett skriftligt yttrande om utkastet till propositionen. Handels- och industriministeriet, Konsumentverket, Statskontoret, Skattestyrelsen, Julkiset oikue-savustujat ry, Tingsrättsdomarna rf, Finlands Advokatförbund, Bankföreningen i Finland, Suomen Perimistöimistöjen Liitto, Företagarna i Finland rf och Garanti-Stiftelsen hördes eller gav ett utlåtande. Av utlåtande har sammanställts ett referat och av hörandet ett sammandrag (Utlåtanden och utredningar 2006:7).

Företrädarna för borgenärerna och indrivningsbyråerna ansåg att skuldsaneringen inte längre skall lindras i förhållande till vad som föreslagits utkastet till proposition. Från gäldenärens tilläggsinkomster borde i motsats till vad som anförts i utkastet till proposition inte först dras av utgifter som föranletts av arbete, eftersom avdraget reducerar det belopp som skall betalas till borgenärerna samt komplicerar kalkylerna och ger upphov till nya tvister. Enligt borgenärerna och indrivningsbyråerna är ändringsförslaget i fråga om gäldenärens död inte tillräckligt motiverat.

De skuldsattas företrädare och övriga remissinstanser förde fram ett förslag enligt vilket inkomstgränsen för tilläggsprestations-skyldigheten kan höjas bland annat för att minska arbetet för ekonomiska rådgivare och skuldrådgivare. Den föreslagna bestämmelsen om primärt avdrag för utgifter för förvärv av tilläggsinkomster samt ändringen i fråga om gäldenärens död ansågs motiverad. Finlands Advokatförbund lade dessutom fram förslag till bestämmelser om personer som skuldsatts enbart i sin företagsverksamhet.

På grundval av remissvaren har utkastet till proposition setts över så att vid uträkningen av tilläggsprestationer från gäldenärens ökade inkomster först skall dras av endast kostnaderna för arbetsresor och andra omedelbara kostnader för inkomstens förvärvande. Förslaget i utkastet till proposition skulle ha kunnat leda till onödiga tolkningstvister mellan gäldenärerna och borgenärerna.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Vid justitieministeriet pågår som bäst beredning av den sista delreformen av utsökningslagen. Det har föreslagits att en fordran, för vilken tidsfristen för utökningsgrundens verkställbarhet har löpt ut, slutligt skall preskriberas (Förslag till utsökningsbalk och skatteverkställighetslag, Utlåtanden och utredningar, 2005:18). En majoritet av remissinstanserna understöder förslaget, men vissa remissinstanser inom indrivnings- och finansieringsbranschen motsatte sig det skarpt. Avsikten är att regeringens proposition skall överlämnas år 2006.

Om den slutliga preskriptionen av en fordran genomförs i föreslagen form, inverkar lagen på i hur hög grad sådana gäldenärer som varit överskuldsatta en avsevärt lång tid söker sig till skuldsanering. Sådana gäldenärer för vars del tidsfristen för verkställbarheten upphör 2008 eller snart efter det torde inte söka sig till skuldsanering, om som en följd av reformen betalningsskyldigheten slutligen upphör då utsökningsindrivningen upphör.

Förslaget om att en fordran slutligt skall preskriberas har samma syften som det ändringsförslag som ingår i denna proposition enligt vilket betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. I vardera förslaget är det fråga om att sporra den som är överskuldsatt till att förbättra sin ekonomiska ställning. Genom att föreskriva att fordran slutligt preskriberas går det att förstärka gäldenärens motiv för att vara ekonomiskt aktiv och skaffa sig egendom efter det att den långvariga utsökningsindrivningen har upphört. Dessa faktorer har positiva verkningar för såväl gäldenären själv som samhället. De minskar mindre önskvärda konstgjorda ekonomiska arrangemang vilkas syfte är att se till att gäldenärens dödsbo är medellöst. Om skulden helt upphör, kan gäldenären samla på sig egendom till förmån för sina arvingar, vilket föräldrar vanligtvis har som mål. Samma sak gäller i fråga om ökad förmögenhet under det betalningsprogram som fastställs vid skuldsanering.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

3 §. Definitioner. Paragrafen föreslås kompletterad med ett nytt 3 mom. som skall gälla böternas ställning i skuldsaneringen. Böter och annan påföljd i pengar som avses i 1 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002) skall omfattas av skuldsaneringen, om en sådan påföljd förordnats till följd av en gärning som gäldenären gjort sig skyldig till innan skuldsaneringen inleddes. Ett gemensamt bötesstraff omfattas av skuldsaneringen, om någon av gärningarna har begåtts innan skuldsaneringen inleddes. Frågan har närmare behandlas i den allmänna motiveringen.

4 §. Bedömning av betalningsförmågan. Paragrafen gäller sådana omständigheter som skall beaktas i fråga om gäldenärens betalningsförmåga. Med stöd av 2 mom. ser justitieministeriet årligen över sin förordning om grunderna för bedömning av en gäldenärs betalningsförmåga vid skuldsanering för privatpersoner. Av de orsaker som anförts i den allmänna motiveringen föreslås i momentet ett tillägg angående avrundning uppåt till närmaste hela euro av de ändrade penningbeloppen.

35 a §. Tilläggsprestationsskyldighet. I 3 mom. i paragrafen föreskrivs om en tilläggsprestationsskyldighet som grundar sig på gäldenärens inkomster. Bestämmelsen föreslås ändrad för det första så att gäldenären skall använda hälften av de tilläggsinkomster han eller hon förvärvar under betalningsprogrammet till betalning av sina skulder i stället för två tredjedelar som nu. Motiveringen till förslaget har behandlats i den allmänna motiveringen.

Enligt förslaget skall från tilläggsinkomsterna först dras av ökade utgifter för arbetsresor och andra utgifter som omedelbart beror på inkomstens förvärvande och som inte tagits upp som utgifter i betalningsprogrammet. För tillfället skall gäldenären för dessa utgifter använda sin egen del av tilläggsinkomsterna. Förutom ökade utgifter för arbetsresor är medlemsavgifter till arbetslöshetskassan eller till fackföreningen sådana

utgifter som inte har kunnat beaktas i en arbetslös gäldenärs betalningsprogram. Flyttning till annan ort eller ökade utgifter för dagvård skall däremot inte vara sådana omedelbara utgifter för förvärvande av tilläggsinkomster som kan beaktas vid uträkningen. Däremot skall tilläggsutgifter för boende och uppehälle som beror på tillfälligt arbete i allmänhet anses som sådana omedelbara tilläggsutgifter som kan dras av från gäldenärens tilläggsinkomster.

Om till gäldenärens förfogande av tilläggsinkomsterna efter eventuella avdrag för inkomsternas förvärvande under ett kalenderår återstår mera än 817 euro nettoinkomster, får gäldenären själv behålla hälften av den överskjutande delen och han eller hon skall betala den andra hälften till sina borgenärer. Att det är nettoinkomsterna som tilläggsprestationsskyldigheten grundar sig på framgår av 4 mom. i paragrafen.

Betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet kan upphöra vid olika tidpunkter för olika borgenärgruppers del. Så sker när gäldenären har säkerhetsskulder och vanliga skulder utan säkerhet. Betalningsprogrammet kan också fortsättas till förmån för de privata borgenärerna och då betalar gäldenären sina privata skulder efter det att betalningsprogrammet avseende samtliga skulder upphört. Om man velat att tilläggsprestationer skall betalas också till sådana borgenärer för vilkas del betalningsprogrammet upphört, hade det i lagen bort tas in en särskild bestämmelse angående detta. En sådan bestämmelse föreslås inte heller nu, eftersom den skulle försvaga skuldsaneringen grundsyfte i fråga om att betalningsprogrammet gäller på viss tid och den skulle komplicera systemet. Bestämmelsen skulle också reducera de sporrande effekterna i tilläggsprestationssystemet.

I paragrafens 7 mom. föreslås en motsvarande bestämmelse om avrundning som i 4 § 2 mom. i lagförslaget.

43 a §. Gäldenärens död. Av de orsaker som anförts i den allmänna motiveringen föreslås en ändring av paragrafen och rubriken till den.

Betalningsprogrammet skall inte längre förfalla på grund av gäldenärens dö d. Om gäldenären dör, skall villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen fortfarande bestämmas i enlighet med betalningsprogrammet vilket framgår av den föreslagna paragrafen. Detta innebär att skulderna vid boutredningen skall beaktas till den storlek som de enligt betalningsprogrammet var obetalda. Det saknar betydelse om gäldenären har dött under betalningsprogrammet eller sedan det har upphört. Detta beror på att utgången av tiden för betalningsprogrammet inte befriar gäldenären från de betalningsprestationer som han enligt betalningsprogrammet skall betala. Om gäldenären hade bort betala tilläggsprestationer, har dock borgenärerna rätt att få dem ur dödsboet. Detta framgår uttryckligen av den föreslagna paragrafen. Grunderna och beloppen för tilläggsprestationerna skall alltså utredas i samband med utredningen av dödsboet. Bestämmelserna om skuldsaneringsförfarande iakttas inte då och också i övrigt tillämpas på betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet samma bestämmelser i ärvdabalken (40/1965) som på den avlidnes övriga skuldansvar. På krav på betalning av prestationer som följer av betalningsprogrammet och på krav på ställande av säkerhet tillämpas alltså bestämmelserna i 21 kap. 10 § i ärvdabalken. Enligt sagda lagrum kan borgenären kräva säkerhet för en obetald skuld som inte har förfallit till betalning och dödsboet kan säga upp en skuld som inte förfaller till betalning inom sex månader.

Om gäldenären i skuldsaneringen behållit sin ägarbostad, övergår ansvaret för den avlidnes betalningsprogram på dödsbodelägarna om de vill behålla bostaden. Något särskilt avtal med borgenärerna behöver inte göras. Betalningsskyldighet som grundar sig på betalningsprogrammet avviker inte från det övriga skuldansvaret. Försummelse med betalningarna kan alltså leda till indrivning och en realisering av bostaden. Enligt lagen behåller en borgenär sin säkerhetsrätt till hela pantskuldens belopp, fastän en del av pantskulden enligt betalningsprogrammet utgör vanlig skuld. Av försäljningspriset för en bostad betalas alltså efter försäljningskostnaderna av pantskulden en så stor del som försälj-

ningspriset täcker.

64 §. Förordnande av utredare. I skuldsanering kan en utredare förordnas, om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, för att realisera egendom eller annars för att skuldsaneringen skall kunna genomföras. Det föreslås nu att det skall vara möjligt att använda en utredare också i ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer, men att en utredare skall kunna förordnas endast om det finns något särskilt skäl till det. Förslaget ingår i *1 mom.* En utredare skall inte kunna förordnas genast då en borgenärs ansökan blivit anhängig, utan först skall ett bemötande inhämtas av gäldenären. Utan gäldenärens bemötande är det i allmänhet inte möjligt att bedöma om det finns ett behov av att förordna en utredare. Ett särskilt skäl kan komma i fråga närmast då grunderna för tilläggsprestationsskyldigheten kräver noggranna utredningar för en längre tid. Det är då utredarens sak att sammanställa en motiverad kalkyl över beloppen för tilläggsprestationerna samt att höra borgenärerna i ärendet. Ett nytt betalningsprogram är inte nödvändigt och grunderna för fördelningen av tilläggsprestationerna mellan borgenärerna framgår av det fastställda betalningsprogrammet.

70 §. Utredarens arvode och kostnadsersättning. I paragrafens *1 mom.* föreslås ett tillägg enligt vilket en utredare som förordnas i ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestation skall få arvode och kostnadsersättning på samma grunder som i andra skuldsaneringsärenden. Gäldenären skall själv vara skyldig att stå för kostnaderna med sin betalningsmån. Storleken på gäldenärens betalningsmån räknas ut enligt de inkomster och utgifter som gäldenären har då fastställandet av tilläggsprestationer behandlas. Om fyra månaders betalningsmån inte räcker till, får utredaren det resterande beloppet av statens medel. Gäldenärens betalningsskyldighet har ansetts motiverad också av den orsaken att behovet av att förordna en utredare vanligtvis beror på att gäldenären inte gjort behöriga utredningar och skött redovisningarna årligen på det sätt som betalningsprogrammet föreskriver.

Enligt lagen betalas utredarens arvode och ersättning för kostnader helt av statens medel

när ansökan förkastas. Samma bestämmelse skall gälla om en ansökan om tilläggsprestation förkastas och det förordnats en utredare. Om en borgenärs ansökan har varit klart grundlös, skall borgenären enligt förslaget kunna förordnas att betala ersättning till staten för de ersättningar som har betalats av statens medel. I praktiken torde dylika situationer uppkomma endast mycket sällan, eftersom en utredare i allmänhet inte kan förordnas utan att gäldenären bereds tillfälle att ge ett bemötande. Om ansökan på grundval av gäldenärens bemötande visar sig grundlös, förordnas ingen utredare.

I 62 § i lagen ingår bestämmelser om rättegångskostnader i skuldsaneringsärenden. Enligt dessa vilken gäldenären kan förpliktas att ersätta en borgenärs rättegångskostnader i ett ärende som gäller tilläggsprestation. Ersättningskyldigheten förutsätter att gäldenären försummat att lämna borgenären sådan utredning om sin ekonomiska ställning som han eller hon enligt lag är skyldig att lämna. Borgenären kan å sin sida bli ersättningskyldig, om borgenären gör en uppenbart grundlös ansökan om tilläggsprestation.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. I 1 mom. i paragrafen har intagits en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den antagits och blivit stadfäst. Enligt lagen kan en utredare alltså förordnas i ett sådant ärende som gäller fastställande av tilläggsprestation som blir anhängigt efter det att lagen har trätt i kraft.

Enligt 2 mom. i paragrafen skall den nya lagens bestämmelser om tilläggsprestationsskyldighet gälla också en gäldenär för vars del betalningsprogrammet fastställts innan lagen har trätt i kraft. Tilläggsprestationernas storlek räknas med avseende på gäldenären tilläggsinkomster ut för kalenderåret. Av denna orsak skall för inkomsternas del tilläggsprestationen enligt de nya bestämmelserna räknas ut för kalenderåret 2006 och tiden efter det. Övergångsbestämmelsen inverkar dock inte på tilläggsprestationsskyldighet som uppkommit innan lagen trädde i kraft.

I 85 § i lagen finns vissa bestämmelser angående skuldreglering baserad på avtal. I ett avtal som avses i paragrafen har det varit

möjligt att ta in bestämmelser om tilläggsprestationer på samma grunder som i betalningsprogram som fastställts av domstolen. Om i ett sådant avtal inte annorlunda bestämts, kan avtalet enligt 85 § 2 mom. också ändras på samma grunder som ett betalningsprogram som fastställts av domstolen. I bestämmelsen hänvisas bl.a. till bestämmelserna om tilläggsprestationsskyldighet. Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen skall gäldenärens betalningsförmåga bedömas på samma sätt oberoende av om det är fråga om ett betalningsprogram som fastställts av domstolen eller om ett avtal som avses i 85 §. Bestämmelserna om tilläggsprestationsskyldighet i den föreslagna lagen skall alltså tillämpas på sådana avtal som avses i 85 § på motsvarande sätt som på fastställda betalningsprogram.

Enligt 3 mom. i paragrafen skall den nya lagens 43 a § om gäldenärens död tillämpas om gäldenären dör efter det att lagen trätt i kraft.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den antagits och blivit stadfäst.

3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Gäldenärens tilläggsprestationsskyldighet har bedömts av riksdagens grundlagsutskott. Utskottet har givit sitt utlåtande (GrUU 33/2002 rd) om förslaget till ändring av lagen om skuldsanering av privatpersoner i regeringens proposition (RP 98/2002 rd). Grundlagsutskottet konstaterade att syftet med ändringarna är att ”förbättra gäldenärens villkor i situationer där hans eller hennes betalningsförmåga ökar. De nya reglerna medverkar också till att uppfylla det generella målet med skuldsaneringen, att gäldenären skall kunna börja ett nytt liv inom en rimlig tid. Syftet att främja gäldenärernas möjligheter att klara sig och målet att trygga förutsättningarna för ett mänskligt liv för de skuldtungda och deras familjemedlemmar är godtagbara grunder för att göra ingrepp i en

borgenärs förmögenhetsrättsliga rättigheter (se också GrUU 5/2002 rd, s. 2, andra spalten, GrUU 12/2002 rd, s. 2, andra spalten).

De ändrade penningbeloppen försämrar inte borgenärernas villkor orimligt mycket, trots att ändringarna sannolikt minskar deras intäkter från tilläggsprestationerna en aning. Det bör noteras att den prestation av engångskaraktär som tilläggsprestationen bygger på är slumpmässig. Däremot beror gäldenärens inkomstökning åtminstone till en viss del på hans eller hennes egen aktivitet. De föreslagna bestämmelserna avser att motivera gäldenären till större aktivitet.

Det faktum att de nya bestämmelserna också tillämpas på tidigare fastställda betalningsprogram försämrar inte orimligt mycket borgenärernas rättigheter och de berättigade förväntningar som han eller hon har på grundval av den gällande lagen vilket fram-

går ovan. En retroaktiv tillämpning är motiverad med tanke på att de skuldsatta bör behandlas lika.”

Regeringen anser med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Den föreslagna regleringen motiverar gäldenärer till flera åtgärder än hittills med syfte att förbättra sin ekonomiska ställning. Av denna orsak är det inte nu att vänta att ändringen, åtminstone inte på ett nämnvärt sätt, skulle minska det belopp som inflyter till borgenärerna jämfört med den nuvarande situationen. En tillämpning av bestämmelserna på redan fastställda betalningsprogram kan inte heller anses försämra borgenärernas berättigade förväntningar på ett orimligt sätt.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***1.****Lag****om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skuldsanering av privatpersoner av den 25 januari 1993 (57/1993) 4 § 2 mom., 35 a § 3 och 7 mom., 43 a §, 64 § 1 mom. samt 70 § 1 mom., sådana de lyder, 4 § 2 mom., 35 a § 3 och 7 mom. i lag 1273/2002, 43 a § i lag 63/1997, 64 § 1 mom. i lag 113/1995 samt 70 § 1 mom. i lag 714/2000, samt *fogas* till lagen ett nytt 3 § 3 mom. som följer:

3 §

Definitioner

 Böter och annan påföljd i pengar som avses i 1 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002) omfattas av skuldsanering, om en sådan påföljd bestämts för en gärning som gäldenären gjort sig skyldig till innan skuldsaneringen inleddes. Ett gemensamt bötesstraff omfattas av skuldsaneringen, om någon av gärningarna begåtts innan skuldsaneringen inleddes.

4 §

Bedömning av betalningsförmågan

 Genom förordning av justitieministeriet fö-

reskrivs det närmare om vilka omständigheter som skall beaktas när gäldenärens betalningsförmåga bedöms. De belopp som enligt förordningen utgör gäldenärens oundgängliga levnadskostnader justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex (456/2001). De justerade beloppen rundas av uppåt till närmaste euro och publiceras i författningssamlingen genom förordning av justitieministeriet årligen i november.

35 a §

Tilläggsprestationsskyldighet

 Om gäldenärens inkomster minskade med ökade kostnader för arbetsresor och de andra omedelbara utgifter som gäldenären har behövt för inkomstens förvärvande under ett

kalenderår ökar så att de med minst 817 euro överstiger det belopp som i betalningsprogrammet har antecknats som gäldenärens inkomster, skall gäldenären för betalning av sina skulder använda hälften av det belopp med vilket ökningen överstiger 817 euro, dock inte det belopp som gäldenären nödvändigt har behövt för sina utgifter.

Det belopp som avses i 3 mom. justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex. De justerade beloppen rundas av uppåt till närmaste euro och publiceras i författningssamlingen genom förordning av justitieministeriet årligen i november.

43 a §

Gäldenärens död

Om gäldenären dör, skall skulderna efter den avlidne beaktas enligt villkoren i betalningsprogrammet. Borgenärerna har rätt till de tilläggsprestationer som gäldenären skulle ha varit skyldig att betala enligt betalningsprogrammet.

64 §

Förordnande av utredare

I skuldsaneringen kan en utredare förordnas, om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, för att realisera egendom eller annars för att skuldsaneringen skall kunna genomföras. En utredare kan förordnas också för reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar. I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan en utredare förordnas, om det finns särskilda skäl till det.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kost-

nader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran skall gäldenären betala ett belopp som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats eller tilläggsprestationerna har fastställts. Denna andel som gäldenären skall betala kan också tas av de medel som influtit till gäldenären efter det skuldsaneringen inleddes. Det belopp av utredarens fordran som är större än den andel gäldenären skall betala förordnas att betalas av statens medel. Om ansökan förkastas, skall fordran förordnas att i sin helhet betalas av statens medel. Gäldenären skall härvid ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om ansökan har avslagits på grund av att gäldenären har försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan den borgenär som gjort ansökan förordnas att ersätta staten den fordran som betalats av statens medel, om ansökan varit uppenbart ogrundad. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till den statliga rättshjälpsbyrån. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Om för gäldenären fastställts tilläggsprestationsskyldighet enligt bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag, gäller för tilläggsprestationsskyldighetens del från och med den 1 januari 2006 vad som föreskrivs i 35 a § 3 mom. i denna lag. Vad som ovan bestäms om tilläggsprestationsskyldighet som fastställts i betalningsprogrammet tillämpas på motsvarande sätt, om gäldenären och borgenären vid ikraftträdandet av denna lag i ett avtal som avses i 85 § har avtalat om tilläggsprestationsskyldighet enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Denna lags 43 a § tillämpas, om gäldenären

dör efter det att denna lag har trätt i kraft. _____

Helsingfors den 21 april 2006

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Leena Luhtanen*

1.

Lag**om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skuldsanering av privatpersoner av den 25 januari 1993 (57/1993) 4 § 2 mom., 35 a § 3 och 7 mom., 43 a §, 64 § 1 mom. samt 70 § 1 mom., sådana de lyder, 4 § 2 mom., 35 a § 3 och 7 mom. i lag 1273/2002, 43 a § i lag 63/1997, 64 § 1 mom. i lag 113/1995 samt 70 § 1 mom. i lag 714/2000, samt *fogas* till lagen ett nytt 3 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Definitioner

Böter och annan påföljd i pengar som avses i 1 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002) omfattas av skuldsanering, om en sådan påföljd bestämts för en gärning som gäldenären gjort sig skyldig till innan skuldsaneringen inleddes. Ett gemensamt bötesstraff omfattas av skuldsaneringen, om någon av gärningarna begåtts innan skuldsaneringen inleddes.

4 §

4 §

*Bedömning av betalningsförmågan**Bedömning av betalningsförmågan*

Genom förordning av justitieministeriet föreskrivs det närmare om vilka omständigheter som skall beaktas när gäldenärens betalningsförmåga bedöms. De belopp som enligt förordningen utgör gäldenärens oundgängliga levnadskostnader justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex (456/2001). De justerade beloppen skall till-

Genom förordning av justitieministeriet föreskrivs det närmare om vilka omständigheter som skall beaktas när gäldenärens betalningsförmåga bedöms. De belopp som enligt förordningen utgör gäldenärens oundgängliga levnadskostnader justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex (456/2001). De justerade beloppen undas

Gällande lydelse

kännages genom ett beslut av justitieministeriet som publiceras i författningssamlingen i november varje år.

35 a §

Tilläggsprestationskyldighet

Om gäldenärens inkomster under ett kalenderår ökar så att de med minst 800 euro överstiger de inkomster som i betalningsprogrammet har antecknats som gäldenärens inkomster, skall gäldenären för betalningen av sina skulder använda *två tredjedelar* av det belopp med vilket ökningen överstiger 800 euro, dock inte det belopp som gäldenären nödvändigt har behövt *till utgifter för inkomstens förvärvande eller till sina övriga utgifter*.

Det belopp som avses i 3 mom. justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex. De justerade beloppen skall tillkännages genom ett beslut av justitieministeriet som publiceras i författningssamlingen i november varje år.

43 a §

Gäldenärens död under betalningsprogrammet

Om gäldenären dör under betalningsprogrammet, förfaller betalningsprogrammet, och skulderna efter den avlidne skall beaktas enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. För den tid betalningsprogrammet är i kraft löper emellertid inte dröjsmålsränta på skulderna.

Om gäldenären i skuldsaneringen har behållit sin ägarbostad, kan domstolen på ansökan av dödsboets delägare likväl bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. En förutsättning för detta är att den efterlevande maken eller ett barn till den avlidne fortsättningsvis stadigvarande bor i denna bostad, som är nödvändig för dem, och att delägarna

Föreslagen lydelse

av uppåt till närmaste euro och publiceras i författningssamlingen genom förordning av justitieministeriet årligen i november.

35 a §

Tilläggsprestationskyldighet

Om gäldenärens inkomster *minskade med ökade kostnader för arbetsresor och de andra omedelbara utgifter som gäldenären har behövt för inkomstens förvärvande* under ett kalenderår ökar så att de med minst 817 euro överstiger det *belopp* som i betalningsprogrammet har antecknats som gäldenärens inkomster, skall gäldenären för *betaling* av sina skulder använda *hälften* av det belopp med vilket ökningen överstiger 817 euro, dock inte det belopp som gäldenären nödvändigt har behövt *för sina utgifter*.

Det belopp som avses i 3 mom. justeras så som anges i lagen om folkpensionsindex. De justerade beloppen *rundas av uppåt till närmaste euro och publiceras i författningssamlingen genom förordning av justitieministeriet årligen i november.*

43 a §

Gäldenärens död

Om gäldenären dör, *skall skulderna efter den avlidne beaktas enligt villkoren i betalningsprogrammet. Borgenärerna har rätt till de tilläggsprestationer som gäldenären skulle ha varit skyldig att betala enligt betalningsprogrammet.*

gör sannolikt att betalningsprogrammet inte kommer att försummas. Ansökan skall inom en månad från bouppteckningen göras till den domstol som avses i 49 § 4 mom. De borgenärer vilkas skulder har beaktats i betalningsprogrammet skall ges tillfälle att bli hörda om ansökan. Om ansökan inte görs inom utsatt tid eller om den avslås, förfaller betalningsprogrammet med de verkningar som stadgas i 1 mom.

64 §

Förordnande av utredare

I skuldsaneringen kan en utredare förordnas, om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, för att realisera egendom eller annars för att skuldsaneringen skall kunna genomföras. En utredare kan förordnas även för reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran skall gäldenären betala ett belopp som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats. Denna andel som gäldenären skall betala kan också tas av de medel som inlutit till gäldenären efter det skuldsaneringen inleddes. Det belopp av utredarens fordran som är större än den andel gäldenären skall betala förordnas att betalas av statens medel. Om ansökan förkastas, skall fordran förordnas att i sin helhet betalas av statens medel. Gäldenären skall härvid ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om ansökan har avslagits på grund av att gäldenären har försummat

64 §

Förordnande av utredare

I skuldsaneringen kan en utredare förordnas, om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, för att realisera egendom eller annars för att skuldsaneringen skall kunna genomföras. En utredare kan förordnas *också* för reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar. *I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan en utredare förordnas, om det finns särskilda skäl till det.*

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran skall gäldenären betala ett belopp som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats *eller tilläggsprestationerna har fastställts*. Denna andel som gäldenären skall betala kan också tas av de medel som inlutit till gäldenären efter det skuldsaneringen inleddes. Det belopp av utredarens fordran som är större än den andel gäldenären skall betala förordnas att betalas av statens medel. Om ansökan förkastas, skall fordran förordnas att i sin helhet betalas av statens medel. Gäldenären skall härvid ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om ansökan har avslagits

Gällande lydelse

sina skyldigheter enligt förfarandet. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egen domen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till den statliga rättshjälpsbyrån. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

Föreslagen lydelse

på grund av att gäldenären har försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. *I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan den borgenär som gjort ansökan förordnas att ersätta staten den fordran som betalats av statens medel, om ansökan varit uppenbart ogrundad.* Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egen domen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till den statliga rättshjälpsbyrån. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Om för gäldenären fastställts tilläggsprestationsskyldighet enligt bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag, gäller för tilläggsprestationsskyldighetens del från och med den 1 januari 2006 vad som föreskrivs i 35 a § 3 mom. i denna lag. Vad som ovan bestäms om tilläggsprestationsskyldighet som fastställts i betalningsprogrammet tillämpas på motsvarande sätt, om gäldenären och borgenären vid ikraftträdandet av denna lag i ett avtal som avses i 85 § har avtalat om tilläggsprestationsskyldighet enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Denna lags 43 a § tillämpas, om gäldenären dör efter det att denna lag har trätt i kraft.
